

oblike prihodnjega časa „bom dal, bom dajal“, če bi že nezloženi perfektivnik v sedanjikovi obliki vse te posle opravljal in imel vseskozi pomen prihodnjika. — Vzemimo tale vzgled: „Pogodiva se za tisoč kron, petsto ti jih d a m takoj (NB. ker jih lahko, ker jih imam), petsto jih b o m pa d a l ob letu.“ Tale „dam“ je meni po načinu potencial (možnostnik), po času pa sedanjik, pa če že nočete, da mu recimo praesens faktnega pomena ali praesens effectivum, tedaj ga imenujmo skratka „instans“ (nastojni čas), ali je že potem bolj pravilno, če nekoliko istorečno ali tавто- logično rečemo „**praesens instans**“, ali vam bolj ugaja nekoliko protislovni terminus „**futurum instans**“. Nastojno pa imenujemo to, kar se vsak čas lahko zgodi, kar se ima zdaj zdaj zgoditi, kar se v tem trenutku zgodi, magari se je ravno kar zgodilo. — Ta „dam ti petsto kron takoj“ je pravi perfektivni sedanjik, pravi „praesens instans“, bodisi da samo z besedo potrdim svoj sklep, bodisi da denar- nico odprem, bankovce naštejem, mu jih stisnem v roko ali položim na mizo i. t. d.; postranski momenti za nastojno dejanje „dam“ ne pridejo v poštev. — Petsto sem ti dal o sv. Jurju, tristo ti d a m zdaj, dvesto ti b o m pa d a l o Božiču. Ta „dam“ je vendar sedanjik ravno tako, kakor je „sem dal“ perfekt in „bom dal“ futur! (Konec prihodnjič.)

L. Pintar.

Dr. Fr. Kotnik: Beiträge zur Volksliteratur Kärntens. (Sonderabdruck aus dem 60. Programme des Staats-Obergymnasiums zu Klagenfurt. 1909/10.) Kla- genfurt 1910. Im Selbstverlage des Verfassers. 8°. 22 str.

Pod tem mnogo obetajočim, a malo čudnim naslovom je izšla programska razprava, ki govori o zanimivi, dasi doslej malo opaženi in skoro neznani osebi iz slovenske slovstvene in kulturne zgodovine, o koroškem kmetu Andreju Schusterju, po domače Drabosnjaku. Rojen je bil leta 1768. Iz njegovega peresa imamo pet tiskovin (Slovenski ABC, Marijin pasijon, Kolomonov žegen, hu- moristično moralično zbirko, letak s Kristusovo in Marijino dolžino) in precej roko- pisov. Vse te stvari so deloma prevedene iz nemščine, deloma izvirne. Kdaj je umrl, to se doslej ne ve. Njegovo literarno delovanje spada v „francosko“ dobo, v zadnja leta XVIII. in prva leta XIX. stoletja. Vse, kar je bilo doslej o tem zanimivem kmetu pesniku znanega, je pisatelj zbral, poiskal življenjepisne podatke, zasledil mnogo novega in vse to nam v tem spisku podaja kot začasen poskus in obračun. Ker pripravlja o Drabosnjaku obširnejšo monografijo (ki bo izšla v slovenskem jeziku), pač ne bo odveč, če si ta njegov spisek malo natančneje ogledamo.

Pisatelj podaja najprej življenjepisne podatke (2—3), ki jih je moral vse šele sam poiskati, nato bibliografijo Drabosnjakovih tiskov in rokopisov (5—7); potem govori o posameznih Drabosnjakovih delih. Razne nove oblike imena (Droboznjak, Droboznik) so v stalnem nasprotju z imenom „Drabosnjak“, kakor ga poznamo iz poročil pisatelja samega v ČZN IV. (1907), str. 50—53. Da je tiskovna napaka, to je precej težko verjetno. — Slovenskim naslovom in citatom je v okle- paju pristavil navadno nemški prevod, opustil je to le pri precej dolgem naslovu Marijinega pasijona (5), kjer menda ni prav vedel, kako bi naj pōnemčil „eniga poredniga Paura u' Koratane“. „Poreden“ ima tukaj pomen našega današnjega „preprost“; beseda je v tem pomenu znana mnogim našim starejšim piscem. Pisatelj se je menda spotikal ob prevodu „eines mutwilligen Bauern in Kärnten“ (dasi bi tudi ne bil brez vsakega zmisla), pa bi bil lahko mirno prevedel „eines einfachen (gemeinen) Bauern in Kärnten“. — Da so bili v rokopisni „Mageloni“ naslovi in začetne črke „tiskane“, temu bi se pisatelj ne smel čuditi. Začetne črke in naslovi so bili s peresom risani, torej kakor „tiskani“; po vsem

Slovenskem imajo kmetje na raznih vratih in durih „tiskane“ začetnice G † M † B! Naslov „Magelone“, kakor ga priobčuje na str. 6, pa nikakor ne more biti pristno Drabosnjakov; pisatelj dvom o pristnosti tega naslova (str. 12) je nepotrebna učenost. — Pri opisu Drabosnjakove moralične „žavbe“ navaja pisatelj (10) po Tihomiru Ostojiću enak „moralichen recept“, pisan med Srbi v XV. stoletju. Ta paralela pa je brez prave zveze z Drabosnjakovo „žavbo“ in bi se lahko kvečjemu navedla mimogrede pod črto. Boljše bi bilo, če bi bil pisatelj pogledal, je li v slovenskem ali bližnjem nemškem slovstvu kaj enakega. Iz slovenskega slovstva mu lahko navedemo med drugimi eno tako „moralično žavbo“, kakor jo ima otec Rogerij (II, 149): ... kadār ufame fe shumft od tega fhelifha is iménam Semper vivat. Shouzh od eniga Junza. Arfenicum rubrum, ali: ta ruezha mifhiza; inu prah is touzheniga gallúna, tār is tega ftúry fe ena shauba, inu is to fe tu truplu poshauba, tedaj, condentia ferramenta, liquefactum plumbum impunè pertractabis [Citat iz Fortunata Liceta Antiquitates IV, 3]. Resbelenu sheleshje, reftopen fviniz sihèr fe dotyka. Zhes katèru mèjnil bi eden is tako shaubo masali fo fe ty mafhniki, kir fo taku sihèr ftáli ú tem plemènu“. (Pridiga je o sv. Lovrencu!) Ne s tako „žavbo“, odgovarja o. Rogerij, ampak z enako — in sedaj poda „na duhovno vižo“ „moralično žavbo“, ki pa bo gospoda pisatelja bolj zanimala nego Zvonove čitatelje. — O slabem slovesu mlinarjev med narodom bi se dalo napisati celo obširno poglavje. Šaselj navaja v Bisernicah I. (na str. 10) belokranjski pregovor: „Mlinarjevega praseta i deteta se ogni“, v Slovenskih goricah pravijo, da „poje“ ropotajoči mlin: „Vsaki pou, — vsaki pou, — vsakemu mlinari — dobro naj bo“. Ti verzi se res lepo strinjajo s taktom mlinovega ropotanja. Glede južne Francije ga opozarjam na Daudetovo skico „Le curé de Cucugnan“, ki je izšla pred leti poslovenjena v „Domovini“. V tej skici, ki je posneta iz Daudetove zbirke „Pisma iz mojega mlina“, bi pisatelj videl, kak grešnik je med južnimi Francozi ravno mlinar. — Kakor pri „žavbi“, tako je tudi pri „Mageloni“ mnogo nepotrebne, dasi učene navlake, ki ni z Drabosnjakom v nobeni pravi zvezi. Pisatelj je zelo lepo opozoril na osebni moment, ki je mogoče napotil Drabosnjaka, da se je lotil baš te snovi, a po nepotrebnem pripoveduje celo zgodovino „Magelone“ in našteva razne verzije, ko bi bilo naravnost potrebno, da bi povedal, kateri motiv imenujemo „motiv lepe Magelone“. To bi se dalo povedati v enem kratkem stavku. — Govorjenje o rabi črke Q (str. 15) je precej nerodno, boljše bi bilo opozoriti na to, da rabi Drabosnjak C na tretjem mestu v abecedi (str. 14) z glasom K in (str. 16) da mu služi W (kakor Pohlinu!) za glas B. — Tudi v poglavju o alfabetskikh akrostihih je mnogo nepotrebne učenosti o akrostihu sploh in o njega zgodovini posebe izza bizantinskih časov. Saj imamo tudi doma slične stvari: kar prva pridiga otca Rogerija operira s črkami, o. Ivan Svetokriški ima alfabetsko pridigo „na osmo nedeljo po sv. Trojici“, (I, 207–215). Pisatelj si naj pogleda tudi Antona Medveda „Žalne pesmi preroka Jeremija ob jeruzalemskem mestu“ (Dom in Svet VII, 1894, str. 143 = Poezije II, str. 91–97); tam bo videl pesniško abecedo, ki je mnogo starejša od bizantinskih. Namesto bizantinskih akrostihov (po Krumbacherju) bi naj raje omenil, kako važno nalogo so imeli akrostihi v dubrovniškem pesništvu. — V citatu iz Harta se mu je (na str. 22) primerila kuriozna pomota: na rokopisu je prezrl „tiskani“ D, tako da bi se citat moral pravilno glasiti: „Dñs išt dñ ñe-giřter ...“

Ne pretresali bi te kratke in začasne monografije tako podrobno, če bi ne bila važna. Saj obdeluje tvarino, ki je naša slovstvena in kulturna zgodovina skoro

da ne pozna, ki pa je vkljub temu zelo važna. Pisatelj pravi, da je Marijin pasijon „eine nicht zu unterschätzende Erscheinung auf dem Gebiete der slowenischen Literaturgeschichte Kärntens, denn es stammt von einem Bauer“. Ta trditev je malenkostna in preozka. Ne dejstvo, da je vse te stvari napisal, prevel in redigiral preprost kmet, daje tem kulturnim spominkom vrednost, ampak v prvi vrsti dejstvo, da niso te stvari (to velja o celém Drabosnjakovem delu!) samo „Volksliteratur Kärntens“, ampak splošno slovenske, nemške, dubrovniške in bizantinske, splošno kulturne. Vse so kulturni dokumenti, vprašanje je le, odkod so k nam prišli. Če pa hočemo to dognati, ne smemo začeti v Bizancu, ampak doma; od tu nam bo najlažje zasledovati te zanimive poti. V to metodično napako je zašel Grafenauer, ko je pisal v ČZN IV. o Kolomonovem žegnu, ista metoda se kaže tudi pri Kotniku. Nobenemu pa tega ne smemo šteti za zlo, saj so te stvari pri nas malo znane, kaj šele raziskane. Kmeta moramo poudarjati pri Drabosnjaku le zato, ker je vse to delo dejanska reakcija na neplodnost in abstraktno igračkanje duhovne literature „katoliške“ dobe. Važno pa je njegovo delo zato, ker tvori z Nagličem, Andreašem in drugimi, ki jim danes še ne vemo imena, važne in pomembne stopnje naše narodne kulture v začetku XIX. stoletja. — Da pomaga gospod pisatelj tako pogumno to ledino orati, za to so mu pisci slovenske slovstvene in kulturne zgodovine odkrito hvaležni.

Ciprijan Korošak.

Savremenik, mjesečnik društva hrvatskih književnika, je stopil letos v svoje peto leto. To je nekako slavje za list, ki se je ustvaril kot protest mlajših, postajal leto za letom boljši, dokler ni nazadnje ugnal svojih nekdanih nasprotnikov, „Matičarjev“, in dosegel popolne zmage v tem, da se je ž njim spojil i „Glas Matice Hrvatske“. To je mladim in podjetnim članom „Društva hrvatskih književnika“ najlepše zadostilo, vsej Hrvaški pa znamenje veselega kulturnega napredka. Zato poročamo o prvi polovici njegovega jubilejnega letnika.

Za lepo slovstvo ima „Savremenik“ kopo sotrudnikov, starih in mladih moči. Vendar list ni pretežno literaren, ne daje same poslastice za literarne sladkosnedeže in one, ki iščejo v berivu samo zabave. Tej svrhi služijo posebne edicije društva hrvaških književnikov. V resnici kaže list — pod urednikom dr. Branimira Wiesnera-Livadića — stremljenje, da bi bil v vseh važnih kulturnih prašanjih vodnik čitateljem. Kar v prvih dveh številkah obravnava Šišić važno državnopravno prašanje za Hrvate „Pacta conventa“. Gruber piše obširno o stoletnici Napoleonove „Ilirije“, Miholić o rimskih tahigrafskih spomenikih po Hrvaškem, Šifrer priobčuje korespondenco Filipovića in Preradovića Josipi pl. Vancaš. Obširno poroča o novi hrvaški književnosti znani kritik Marjanović, o Lunačku piše Nehajev, Vendar pa ni obzorje „Savremenika“ tako omejeno hrvaško: L. Vojnović priobčuje pisma iz Taineove korespondence, Matoš piše o Nietzscheju, Benešić o Przybyszewskem, Zdenka Marković o Selmi Lagerlöf, Pasarić o Andrejevu, Kosowski o Björnsonu. Pozabljene niso niti tehniške vede, s katerimi se naši beletristični listi ne upajo profanirati: Kučera opisuje nova čudesa elektrotehnike.

„Savremenik“ je umetniški list in prinaša mnogo in lepih ilustracij. V največjo hvalo mu gre, da svojega ilustrativnega dela ne grabi slepo skupaj, ampak da sta besedilo in slika vedno v zvezi, tako da je vsaka številka zase sklenjena enota. Pred vsem pa je treba omeniti, da je njegova umetnost domača; slike in reprodukcije so hrvaško delo; v tem oziru bi list našim ilustriranim listom lahko bil krasen vzor. Vse umetniško delo „Savremenika“ je enotno in premišljeno. Kar prva številka prinaša Schneiderja priloge za ocenjevanje slik v Strohmayerjevi galeriji,